

Şu İzole Vezir Piyonları

FM Alper Efe ATAMAN

Karşıyaka'dan Merhabalar,

İzole Vezir Piyonu.

Kazanılmış onlarca zafere rağmen, izole vezir piyonlarıyla oynamanın çok büyük risk taşıdığı, satranç dünyasında var olan genel bir kanıdır. Evet, uzun vadede, tahtadan dinamik etkenlerin ayrıldığı oyunsonlarında izole vezir piyonları hassas hale dönüşerek sahibi için ciddi bir zayıflık haline dönüşebilir. Ancak açılış ve oyunortasında sahibine alan avantajı, taş aktivitesi ve atların yararlanabileceği e5-c5 ileri karakolları sunan bu 'narın' yapılar, bu özellikleriyle bizlere Tarrasch'ın *"Tanrılar, oyunsonundan önce oyunortasını yarattılar"* sözünü anımsatmaktadır.

Oldukça uzun varyant incelemeleriyle dolu bu *Analiz Köşesi'*ndeki hedefim, oynamanın yanı sıra incelenmekten de çekinilen İzole Vezir Piyonları konumlarına karşı duyulan ön yargıları kırmaktır. Umarım bu güncel ve öğretici parti, köşemizin sadık misafirlerini ikna edebilir...

Rusya'nın iki kuvvetli büyükustası GM Nepomniachtchi ve GM Kharitonov.

GM Ian Nepomniachtchi (2624) - GM Alexandr Kharitonov (2524)

16. Rusya Takımlar Şampiyonası, Dagomys, Rusya 2009, [B14], (Ataman, A)

1 e4 c6

Pasif görünümüne karşılık, sağlam bir savunma olma özelliğini taşıyan Caro - Kann Savunması. Bu savunma bir dönem, 12. Dünya Satranç Şampiyonu GM Karpov ve Türkçe'ye çevrilen yayınlarıyla yakından tanıdığımız GM Seirawan'ın açılış repertuarlarının temel taşı oluşturmaktaydı.

2 d4 d5 3 exd5 cxd5 4 c4

Caro - Kann Savunması'na karşılık oynanan Panov Atak. İzole Vezir Piyonu içeren konumlara ulaşma eğilimi gösterdiğinden, beyaz taşlarla agresif oynamayı seven oyuncuların tercih ettikleri açılışlardan birisidir.

4...♘f6

Oluşan pozisyonlarda zaman zaman, bir diğer varyantla karşılaştırma yapılmasının konum değerlendirmesi adına faydalı olduğundan daha önceki yazılarımızda söz etmiştik. Burada da Panov Atak sonrasında oluşan konumun, beyazların e-, siyahların da c-piyonu haricinde Vezir Gambiti ile aynı olduğu görünmekte. Vezir Gambiti'nde 1 d4 d5 2 c4 ♘f6?! varyantının, 3 cxd5! devamı yolu sonrasında beyazlara merkezde piyon çoğunluğu vermesinden ötürü iyi olmadığını bilinmektedir. Ancak burada beyazların, olası 5 cxd5 ♘xd5 varyantı sonrasında e4-sürüşünü yapamıyor olması, siyahların son hamlesini temellendirmektedir.

5 ♘c3 e6

Böylelikle siyahlar, rakibinin d5-karesi üzerine uyguladığı baskıyı klasik bir şekilde piyon sürüşüyle karşılıyor. Ancak bu tutum, Fransız Savunması ve Kabul Edilmemiş Vezir Gambiti'ndeki 'siyahların beyaz-renkli fili sıkıntısı'nı karşımıza getirmektedir. Siyahların merkezdeki piyonlarının beyaz kareler üzerinde sabitlenmesi, c8-karesindeki filin hareket kabiliyetini kısıtlayarak bu taşın oyunun erken safhalarında *oyundışı* kalmasına neden olur.

6 ♘f3 ♙b4!?

İlginç bir profilaksi. Rakibimizin tehditlerini, henüz onlar tehdit değilken engellemek, konum üzerindeki kontrolümüzü arttırmaktadır. *Benim Sistemim* eserinin yazarı ve Hipermodern Ekol'ün öncü ismi Nimzowitsch, bu düşünceyi profilaktik düşünce (erken önlem) şeklinde adlandırmıştı. Burada da, siyahların 'açılıştaki fillerden önce atlar' ilkesini çiğneyerek filini aktif b4-karesinden geliştirmesinin nedeni aslında bu düşüncenin izlerini taşımaktadır. Siyahların son hamlesi sayesinde izole vezir piyonu konumlarında etkili olacak 7 ♙g5 hamlesi engellenmektedir: 7...♙a5! (takiben ...♘e4) ve siyahlar c3-karesi üzerine uyguladığı baskı sayesinde üstünlük elde eder.

7 cxd5 ♘xd5 8 ♙d2 ♘c6 9 ♙d3 ♙e7

Şimdi ise, siyahların gelişmemiş taşı varken ve henüz rok atılmamışken, gelişmiş bir taşı ikinci defa oynadığını görüyoruz. Bunun nedeni, şah kanadında kendini konumlandırarak olan siyah şahın bir nebze de olsa hafif taşların güvenliğine ihtiyaç duymasıdır. g5-karesinin kontrolünün artırılması sonrasında, ♙xh7 fedası fikri 'sonsuz kadar' ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca, ...♙f6 manevrası ile izole vezir piyonu üzerindeki baskı da artırılabilir.

10 0-0 0-0 (D)

11 a3!

İzole vezir piyonu konumlarında oldukça tipik olan bir hamle. b1-h7 çaprazı üzerindeki baskıyı arttırma planını güden beyazların, bunu en iyi *vezir-fil bataryası* ile uygulayabileceği görülüyor. Ancak bu durumlarda, b4-karesinin kontrolünün sağlanması, ...♘b4 fikirlerinin engellenmesi adına gereklidir. 11 a3 hamlesinin önemini gösteren bir varyant şu şekilde olabilir: 11 ♙e2 (♙e4 fikri ile) 11...♘db4 12 ♙e4 ♘xd4 13 ♘xd4 ♙xd4 14 ♙fd1. Her ne kadar oluşan konumda beyazların gelişim avantajı dolayısıyla kompanzasyonu olsa da, kendisinin oyunun henüz 12. hamlesinde piyon fedası yapmaya *zorunlu* kalmaması gerekirdi. Dolayısıyla, b4-karesinin kontrolünün sağlanması, hassas d4-piyonunu da dolaylı olarak sağlamlaştırmaktaydı.

11...♙f6 12 ♖c2 g6?!

b1-h7 çaprazı üzerindeki baskının arttırılması, siyahları şah kanadında bir tutuma girmeye zorlamıştı. Ancak siyah karelerde kalıcı zayıflıkların yaratılması, izole vezir piyonuna sahip olan beyazların ilk hedefine ulaştığını göstermekteydi: siyahları, konumunda bazı zayıflıklar yaratmaya zorlayarak d4-karesi üzerine uygulayacağı baskıdan alıkoymak.

13 ♙h6 ♖e8 14 ♖ad1 ♘ce7

Taktik varyantlar dolayısıyla, d4-piyonunu almak henüz mümkün değildir:

- a) 14...♘xd4? 15 ♘xd4 ♙xd4 16 ♙xg6 ♙xf2+?? 17 ♖xf2 hxc6 18 ♖xf7+ ♔h8 19 ♖g7#.
b) 14...♘xd4? 15 ♘xd4 ♙xd4 16 ♙b5! ♙xc3 17 bxc3 ♙d7 18 ♙xd7 ♖xd7 19 c4 ♖c7 20 ♖b2! ve siyah at düşer.

Bu iki varyant dolayısıyla, siyahlar at manevrasıyla konumunda en ciddi sıkıntıları yaratan h6-filini rahatsız etmek istemişti. Ancak rakibinin son hamlesi dolayısıyla beyazlar da planının hedef bölgesi olan şah kanadına taşlarını yoğunlaştırma fırsatını yakalamaktadır.

15 ♘e4 ♙g7 (D)

16 ♙xg7!

İzole vezir piyonları konumlarına ilişkin eksik bir bilgi şu şekildedir: izole vezir piyonuna sahip olan taraf, taş değişimlerinden kaçınarak, konumdaki dinamik öğeleri azaltacak bir tutum sergilememelidir. Ancak bu eksik olan açıklama şu şekilde düzeltilmelidir: izole vezir piyonuna sahip olan taraf, *yanlış* taş değişimlerinden kaçınmalıdır. İncelemek olduğumuz konumda, beyazlar rakibinin siyah-renkli filini değiştirerek rakibinin d4-karesi üzerine baskı uygulayan en önemli taşını tahtadan çıkartıyordu. Ayrıca, ...g6-sürüşü sonrasında zayıflamış olan siyah karelerin de en önemli savunma taşının g7-fili olduğunu hatırlamakta fayda var.

16...♔xg7 17 ♖fe1

Çalışmayan son taş da geliştirilerek, oyunun ilk aşaması beyazlar tarafından tamamlanmış oluyor. Konum değerlendirmesi yapacak olursak, beyazların tüm taşlarının etkin noktalarda konumlanmış olduğunu ve şahının güvenlik altına alınmış olduğunu görüyoruz. Siyahlar ise halen c8-filini etkinleştiremediği gibi, izole d4-piyonu üzerine baskı uygulayacak noktalara taşlarını yerleştiremedi. Dolayısıyla, açılış safhasının beyazların arzu ettiği şekilde ilerlediğini dile getirmek mümkündür.

17...♘f5?!

Gereksiz bir zaman kaybı. d4-karesi üzerine ciddi bir baskı uygulanamazken, siyahların bu hamlesi oldukça fikirsiz kalmaktadır.

18 ♖c3

Az önce rakip şaha yaklaştırıldığında etkisini arttırdığını belirttiğimiz beyaz at, somut hedefleri olduğu için tekrar c3-karesine getiriliyordu: beyazların tehdidi 19 ♕xf5 gxf5 (19...exf5? 20 ♖xe8 ♗xe8 21 ♘xd5 beyazlara taş kazanırdı) varyantıyla siyah şah kanadında kalıcı zayıflıklar yaratmaktı. Böylelikle, siyahların 'aktif' atı tekrar eski pasif noktasına sürülmektedir.

18...♗fe7 19 ♗e5 b6

Henüz 5...e6 hamlesinden sonra, siyahların c8-filinin merkezdeki piyonların arkasında kalmasından ötürü, mücadele dışında kaldığından söz etmiştik. Ancak burada yeni bir konu ortaya çıkıyor: *kötü fillerin yeniden ele alınışı* (bkz. *Modern Satranç Stratejisinin Sırları* - John Watson). Vezir Gambiti, Fransız Savunması gibi bazı açılışlardan ulaşılan konumlarda, merkezdeki piyonların arkasında kalan kötü filler sahibinin çözmek için uğraşı verdiği sıkıntılardandır. Fakat unutulmamalıdır ki: *kötü filler, kötü piyonları iyi amaçlarla korurlar*. Burada da siyahların ortaya koyduğu ...♗b7 fikri, filin açılışın en başından bu yana yaşadığı sıkıntıları ortadan kaldırmasına karşın, e6-piyonunun güvenliğini azaltarak tüm yükü f7-piyonunun üzerine bırakmaktaydı. O halde şu sonucu çıkarabiliriz: kötü olsa dahi, filimizin konumunu iyileştirmek adına bulunduğu çaprazı değiştirirken, terk edilmiş olan çapraz üzerinde herhangi bir zayıflık yaratıp yaratmadığımız gözden geçirilmelidir. Mücadelenin devamında, bu açıklamanın çok somut bir örneği karşımıza çıkacaktır.

20 ♖d2!

GM Nepomniachtchi arkasında hücum fikirleri de barındıran güzel bir profilaktik yaklaşım (erken önlem) sergiliyor: ...♗b7-...♖c8 planına karşılık vezir açık c-dikeyinden kaldırılırken, aynı zamanda siyahların ...♗f4 hamlesiyle g2-karesi üzerine baskı kurması da engelleniyor.

20...♗b7?! 21 ♗e4! (D)

21...♖f8

GM Kharitonov da tehlikenin farkında. Beyazlar, son hamlesiyle aslında çok etkili bir tehdit ortaya koymuştu: 22 ♗xf7! ve takiben 23 ♖h6. Hamle sırasının bir kere daha beyazlarda olduğunu varsayarsak, örnek bir varyant şu şekilde olabilirdi: 22...♗xf7 23 ♖h6 ♗g8 24 ♗g5 (♖xh7+ ve ♖f7# tehdidiyle) 24...♗f6 25 ♗xe6 ve beyazlara kazanarak. Şimdi ise siyahlar, f7-karesi üzerinden yapılacak olan taş fedasını en azından ...♖xf7 ile yanıtlamak istemekteydi.

22 ♗g5!

Bir başka kuvvet e6-f7 piyon zincirine baskı oluşturacak şekilde aktifleştiriliyor. Yine çok öğretici olan, fakat bambaşka bir konu karşımızda: *saldıran taşlar ve savunma kuvvetler ilişkisi*. Üzerilerine yüklenen görevler dolayısıyla, savunma taşların enerjisinin, saldırı kuvvetleri kadar büyük olmadığına önceki yazılarımızda değinmiştik. Elbette ki bunun en temel nedeni, savunma kuvvetlerinin hareket kabiliyetlerinin büyük bir bölümünü savunma görevleri dolayısıyla yitirmeleridir. Karşımıza çıkmış olan konumu incelediğimizde, f7-piyonu ve f8-kalesinin çok ciddi sorumlulukları olduğunu görmekteyiz. Beyazların son hamlesindeki amacı, bu savunma taşları üzerindeki baskıyı arttırmaktı. Son

olarak ortaya konan tehdit, 23 $\text{d}6\text{xf}7!$ ve takiben 24 $\text{d}6\text{xe}6+$ ile vezir kazanmaktır. Bu somut tehdit dolayısıyla, siyahların bir başka taşını daha *savunma taşı* kimliğine sokması zorunlu olmuştu.

22... $\text{d}6\text{c}7$

Böylelikle, e6-piyonu sağlamlaştırılarak 23 $\text{d}6\text{xf}7$ tehdidi ortadan kaldırıldı.

23 $\text{c}1\text{c}1!$

Genç Rus büyükustadan ardı ardına etkili hamleler... Şimdi beyazlar savunma taşı kimliğine bürünmüş olan c7-atını baskı altına alarak dolaylı yoldan e6-f7 piyon zincirine baskı kurmaktadır. Bir kere daha beyazların tehditlerinin ne olduğunu anlamak adına, hamle sırasının beyazlarda olduğunu varsayalım: 24 $\text{d}6\text{xf}7!$ $\text{c}1\text{xf}7$ 25 $\text{c}1\text{xc}7!$ ve takiben 26 $\text{d}6\text{xe}6+$; ya da, 24 $\text{d}6\text{xf}7!$ $\text{c}1\text{xf}7$ 25 $\text{d}6\text{xf}7$ $\text{c}1\text{xf}7$ 26 $\text{c}1\text{f}4+$ ve takiben 27 $\text{c}1\text{xc}7$. Tüm bu tehditleri savuşturmanın tek yolu, bir başka siyah kuvvete savunma taşı niteliği kazandırmaktır.

23... $\text{d}6\text{ed}5$ 24 $\text{e}4\text{e}4!$ (D)

Saldıran taşlar ile savunan kuvvetler arasındaki ilişkiyi vurgulayan, harika bir diyagram. Beyazlar 4 taşı ile rakip konum üzerine baskı kurarken (e4-fili, e5-atı, g5-atı ve c1-kalesi), siyahlar da bu baskıyı aynı sayıdaki kuvvetle karşılamaya çalışıyordu (f7-piyonu, f8-kalesi, c7-atı ve d5-atı). Bir kere daha beyazların tehdidinin ne olduğunu görmekte fayda var: 25 $\text{d}6\text{xf}7!$ $\text{c}1\text{xc}7$ 26 $\text{c}1\text{xc}7!$ $\text{d}6\text{xc}7$ (26... $\text{c}1\text{xc}7$ 27 $\text{d}6\text{xe}6$ beyazlara kazanır) 27 $\text{d}6\text{xf}7$ $\text{c}1\text{xf}7$ 28 $\text{e}4\text{xb}7$ ve beyazlara kazanarak. Sürekli olarak yinelenen tehditlerin, rakip üzerinde psikolojik bir etkisinin de bulunduğu açıktır. Muhtemelen bu nedenle, siyah taşlarla oynayan GM Kharitonov en kuvvetli savunmayı bulamamıştı.

24... $\text{c}1\text{d}6?!$

Bu şekilde siyahlar e6-piyonunun konumunu sağlamlaştırmayı hedefliyor olmalıydı. Gerçekten de, uzun zamandır baskı kurulan e6-f7 piyon zincirinin parçalanması siyahların konumda bir an için nefes almasına imkân tanır: 25 $\text{c}1\text{xc}7?!$ $\text{c}1\text{xc}7$ 26 $\text{d}6\text{xf}7$ $\text{c}1\text{ae}8$. Her ne kadar bu konumda beyazlara iyi olsa da, siyahların bazı savunma şansları yakaladığı açıktır. Ancak GM Nepomniachtchi yine e6-f7 zinciriyle ilgili, ancak derin bir taktik görüş ve hesap gerektiren farklı bir yöntemle sonuca gitmeyi bildi.

25 $\text{d}6\text{gxf}7!$ $\text{c}1\text{xf}7$ (D)

26 ♔h6+!!

Beyazların taktik vizyonunun ne kadar güçlü olduğunu gösteren, harika bir geçici vezir fedası. Elbette ki, vezire dokunulamaz: 26...♙xh6? 27 ♘xf7+ ♙g7 28 ♘xd6 beyazlara kazanarak. Ancak zor olan, bu 'gösterişli' hamleyi görmektense, kombinezonun devamını görebilmektir.

26...♙g8 27 ♘xf7 ♙xf7 28 ♖xc7+!

Mükemmel bir darbe daha! d5-atı, b7-filinin boşta kalması dolayısıyla açmazda olması nedeniyle, savunma görevlerini istenen ölçüde yerine getirememektedir. Bunun farkına varan beyazlar, veziri istemediği 7. yataya çekmekteydi.

28...♔xc7 29 ♙xd5!

Koruyucuyu ortadan kaldırmak, h7-piyonunu şah çekerek almaktan bile daha kuvvetli. Bir kere daha Nimzowitsch'in sözü doğruluğunu gösteriyor: *tehdit uygulamadan etkilidir.*

29...♙g8 30 ♙xe6+ ♙h8 31 d5 (D)

Uzun forse varyantlar sonrasında beyazların 2 piyon önde ve teknik kazanç bir konuma sahip olduğunu görüyoruz. Ancak kalan bölümde de Rus büyükustanın öğretici oyunu, analizimizi bir süre daha sürdürmemize neden olmaktadır.

31...♔c2 32 ♔c1!

Konumun gereklerine göre oynamak işte böyle bir şey olmalı. Gerektiğinde hiçbir fedadan kaçınmayan beyazlar, sadeleştirmelerin kendisine yarayacağını bildiği için artık rakibini vezir kırışmasına zorluyordu.

32...♔xc1 33 ♖xc1 ♜d8 34 f4! (D)

Sonuna kadar ince oyun! Beyazlar d1-karesinden açmaz fikrini temel alarak d5-piyonunu korumakla zaman kaybetmektense, kritik e5-karesinin kontrolünü ele geçirmeyi tercih ediyor.

34...♜d6 35 ♜d1

Bu kez 35 ♜d1 hamlesi zorunluydu, çünkü artık siyahların, piyonu aldıktan sonra ...♜d6 hamlesiyle e6-filine saldırma fikri vardı.

35...♔g7 36 ♔f2 ♔f6 37 ♔e3 ♜d8 38 ♔d4 ♜c8 39 ♜e1 h5 40 g3 ♜e8 41 h3

e6-karesinden piyon kaybetmek konusunda kaygı duymaya gerek yok, çünkü bu durum beyazlara kazanç bir piyon finali sunardı: 41...♜xe6 42 ♜xe6+ ♜xe6 43 dxe6 ♔xe6 ve ulaşılan konum beyazlara kazançtır.

41...♜h8 42 g4

Tam zamanı! Beyazlar rakip kale h2-karesinden sızma planını uygulayamazken g4-sürüşünü yapmaktadır.

42...hxg4 43 hxg4 ♜xe6 44 ♜xe6+ ♔f7 45 ♜e2

Böylece 2. yatay koruma altına alındı ve artık tek yapılması gereken, d-piyonunun ilerletilmesi olacak.

45...♜h1 46 d6 ♜d1+ 47 ♔e5 a5 48 ♜c2 1-0

Çok sayıda öğretici konunun toplandığı, izole vezir piyonlarına ilişkin muhteşem bir parti. Uzun yazımızı yine Tarrasch'ın unutulmaz bir başka sözü ile noktalayalım: *"İzole vezir piyonuna sahip olmaktan korkanlar, satranç oynamamalıdır!"*

Bir sonraki *Analiz Köşesi'*nde görüşünceye dek, satrançla kalın.

Hazırlayan: FM Alper Efe ATAMAN